

Talentenshow 2014 op Wolfert College in Rotterdam

VRIJHEID IN NIEMANDSLAND OVER LESGEVEN OP DE ISK

Internationale schakelklassen (isk's) bereiden leerlingen die nog maar kort in Nederland zijn en het Nederlands nog moeten leren, voor op het reguliere onderwijs. Door het ontbreken van een centraal kader zijn de verschillen tussen isk's enorm groot. Desalniettemin zien alle isk's zich voor gelijksoortige uitdagingen gesteld, zoals verregaande differentiatie binnen groepen, een grote behoefte aan professionalisering en een tekort aan op de doelgroep afgestemd onderwijsmateriaal. 'Als isk-docent heb ik soms het gevoel Kuifje in Niemandsland te zijn vanwege het gebrek aan regels en toezicht. Maar dat gebrek maakt lesgeven op de isk ook tot een avontuur, want als docent heb je veel vrijheid om een eigen manier van lesgeven te ontwikkelen.'

MARTIJN SCHOONDERWOERD

Binnen het voortgezet onderwijs nemen de internationale schakelklassen (isk's) een bijzondere plaats in. Isk's bereiden migrantenkinderen tussen elf en achttien jaar voor op het reguliere voortgezet onderwijs of vervolgonderwijs. Er is veel in het vak van isk-docent waar voldoening uit kan worden gehaald. Migrantenkinderen vormen een interessante doelgroep en het geeft grote bevrediging als je stille leerlingen na twee jaar vrolijk in het Nederlands ziet kletsen. De groepen op een isk zijn minder groot dan in reguliere klassen en je hebt als isk-docent veel vrijheid, omdat isk's veel minder met landelijke eisen te maken krijgen dan reguliere scholen. Welke lasten (of uitdagingen) staan er tegenover deze lusten? En hoe gaan isk's, waaronder mijn school Wolfert ISK in Rotterdam, deze uitdagingen aan? Is het ieder voor zich of werken isk's hierbij samen?

Schrijven over isk's brengt een belangrijke moeilijkheid met zich mee: dé isk bestaat niet. De verschillen tussen isk's zijn reusachtig groot. De verklaring hiervoor is dat de verantwoordelijkheid voor de eerste opvang van migrantenkinderen bij de gemeente ligt. Hierdoor ontbreekt een centraal kader. In tabel 1 staan tien vragen genoemd. De antwoorden op die vragen verschillen per isk. In de rechterkolom staan de antwoorden van Wolfert ISK.

Toch staan isk's voor een aantal gemeenschappelijke uitdagingen. Allereerst werkt een isk-docent altijd op twee sporen. Enerzijds neemt op alle isk's Nederlands als tweede taal (NT2) een groot deel van het onderwijsprogramma in beslag. Anderzijds worden de leerlingen voorbereid op reguliere eindtermen. Dat betekent dat de isk-docent behalve met NT2-methodes ook werkt met reguliere methodes en zijn onderwijs afstemt op dat van reguliere klassen. Om die reden zijn de isk-docenten Nederlands ook gewoon lid van de vakgroep Nederlands op Wolfert College. We geven meestal met twee docenten Nederlands les aan één isk-klas (op verschillende uren). Die situatie vraagt niet alleen om duidelijke afspraken, maar ook om een voortdurende afstemming: in de wandelgangen en per e-mail.

Uitdagingen

Een andere uitdaging ligt in de vergaande differentiatie op isk's. Op Wolfert ISK wordt binnen groepen gedifferentieerd op taalniveau en eindtermen (mavo, havo of vwo).

De instroom van nieuwe leerlingen gaat het hele jaar door. Beginnende leerlingen komen in één startklas met leerlingen die inmiddels al op ERK-niveau A1 of A2

werken (zie ook tabel 2). Binnen een startklas proberen we met maximaal drie niveaugroepen te werken. In dat geval is het nog mogelijk om alle leerlingen te instrueren en te zorgen voor voldoende interactie in het Nederlands.

Binnen deze groepen differentiëren we ook. Bijvoorbeeld door leerlingen met een relatief hoog taalniveau te laten samenwerken met leerlingen die een lager taalniveau hebben en beiden een andere rol te geven. Bij het maken van een schrijfopdracht in duo's zal de leerling met het hoogste taalniveau het meest hardop denken, formuleren en uitleggen. Zo ontwikkelt deze leerling zijn taalvaardigheid. De leerling met het lagere taalniveau kan daarom de taak van schrijver krijgen. Deze leerling leert dan veel door de input van de sterke leerling te verwerken in de tekst die hij schrijft.

Soms kiezen we er juist bewust voor om leerlingen te laten samenwerken met iemand die een vergelijkbaar taalniveau heeft. In dat geval maken we de taak lastiger voor leerlingen met een hoog taalniveau.

In de gevorderdenklassen komt daar nog een andere vorm van differentiatie bij. Leerlingen in deze klassen worden voorbereid op doorstroming naar een reguliere mavo, havo of vwo. Er gelden dus verschillende eindtermen binnen één klas. Dat heeft weer consequenties voor de gebruikte methodes, de aangeboden stof, de wijze van toetsing en de beoordelingseisen.

Een moeilijkheid voor isk-docenten is verder het gebrek aan deugdelijk onderwijsmateriaal. Voor bijvoorbeeld aardrijkskunde, geschiedenis en biologie bestaan er geen isk-methodes. Docenten moeten deze dus zelf maken of samenstellen.

Docenten Nederlands hebben dit probleem minder omdat er enkele NT2-methodes voor isk-leerlingen op de markt zijn. Jarenlang was *Zebra* de enige methode speciaal voor isk's. *Zebra* wordt echter al lang niet meer aangepast aan deze tijd. Sinds twee jaar is er echter ook de deels digitale, taakgerichte methode *Disk* op de markt. Het is aan ons als docenten Nederlands om *Disk* in onze lespraktijk te integreren.

Ontwikkeling

Een belangrijke uitdaging voor isk-docenten ligt in professionalisering. Isk-docenten hebben een tweede- of eerstegraads bevoegdheid, maar zijn zelden specifiek opgeleid voor deze doelgroep. Naar mijn mening is dat een gemis, want lesgeven aan leerlingen die geen Nederlands kennen of een lager taalniveau hebben, vraagt om een andere didactiek. Niet alleen bij Nederlands, maar ook bij andere vakken.

VRAGEN	ANTWOORDEN WOLFERT ISK
Is de isk gebonden aan een school?	Ja, aan Wolfert College, onderdeel van de Wolfert van Borselenscholengroep
Hoe is de isk gehuisvest: in een apart gebouw, samen met de moederschool of in een azc?	Samen met de moederschool
Aan welk gebied is de isk gebonden?	Rotterdam-Noord
Hoe groot is de isk?	In september gemiddeld 70 leerlingen, in juni gemiddeld 120
Welke leeftijden hebben leerlingen?	Bij de instroom 11½ – 17½ jaar oud
Op welke niveaus wordt er lesgegeven?	Mavo, havo en vwo. Geen alfabetiseringstrajecten
Welke intakeprocedure is er?	Twee intakeprocedures bij Bureau Koers VO: een rekentoets en een non-verbale intelligentietoets (Raven-test). Leerlingen met een mavo-, havo- of vwo-advies gaan naar Wolfert isk
Welk doorstroommodel hanteert de isk?	Na tweede intake op school: plaatsing in een van de zeven klassen. Leeftijd en taalniveau zijn hierbij bepalend. Aantal jaar op school: meestal één jaar in een startklas en één jaar in een klas voor gevorderden
Wat is het onderwijsprogramma?	De lestabellen verschillen deels van die van reguliere klassen. Voor een voorbeeld: zie tabel 2
Wat voor groepen migrantenkinderen zijn er veel op de isk?	Chinees en Poolse leerlingen vormen de grootste groep; meest voorkomende redenen van migratie zijn werk en gezinshereniging. De laatste maanden is er sprake van een toegenomen instroom van vluchtelingenkinderen uit Syrië.

Tabel 1. De situatie van Wolfert ISK

	IS1 (isk-startklas, 1e klas, mavo/havo/vwo)	IG1mh (isk-gevorderden-klas, 1e klas, mavo/havo)	B1a (reguliere brugklas, 1e klas, mavo/havo)
Nederlands	10	7	5
Engels	4	4	4
Wiskunde	4	4	4
Rekenen extra	–	1	1
Nederlandkunde	1	1	–
Geschiedenis	3	2	2
Aardrijkskunde	3	2	2
Biologie	2	2	2
Tekenen	1	1	2
Drama	1	2	2
Handvaardigheid	1	–	–
Kunst en cultuur	–	2	2
Xpo (extra projectonderwijs)	–	3	3
Lichamelijke oefening	2	2	3
Begeleidingsles	1	1	1
Totaal	33	34	33

Tabel 2. Urentabellen eerste klassen van de isk en reguliere eerste klas

Isk-leerlingen hebben een andere culturele achtergrond en vaak een complexe geschiedenis van verhuizingen en gebroken gezinnen

Als pedagoog brengt het werken op de isk ook veel extra's met zich mee. Isk-leerlingen hebben een andere culturele achtergrond en vaak een complexe geschiedenis van verhuizingen en gebroken gezinnen. Het is aan ons als docenten om leerlingen op verhaal te laten komen. Dat is natuurlijk een des te grotere uitdaging bij leerlingen die de taal nog niet of nauwelijks beheersen. Een isk-docent zal dan ook extra actief moeten werken aan zijn professionalisering: door intervisie, door een opleiding of cursussen te volgen, of door vakliteratuur en -tijdschriften te lezen.

Alle genoemde uitdagingen vragen niet alleen om een innovatieve houding bij ons als docenten, maar doen ook een groot beroep op onze intrinsieke motivatie, temeer omdat we relatief weinig te maken hebben met externe prestatieprikkels. De Schoolinspectie is sinds het ontstaan van isk's nooit langs geweest – waarschijnlijk vanwege het ontbreken van een centraal toetsingskader. Isk-scholen hoeven verder niet met elkaar te concurreren, dus de marktprikkel ontbreekt ook.

Waar wel een prikkel van uit kan gaan, zijn de resultaten van isk-leerlingen in onze reguliere vervolggklassen. Het is echter moeilijk om deze resultaten op waarde te schatten. De cijfers die ik onder ogen heb gehad, lijken uit te wijzen dat wij het als isk zo slecht nog niet doen. Maar cijfers van isk's met vergelijkbare doelgroepen zijn niet voorhanden, dus blijft het lastig om de mate van succes te meten.

Over hoe we als isk-team van Wolfert College onze uitdagingen aangaan straks meer. Eerst meer over nieuwe ontwikkelingen in het isk-onderwijs. Er wordt namelijk gewerkt aan nieuwe prikkels en spiegels voor isk's. Onder andere door het LOWAN, het overkoepelende orgaan van scholen voor de eerste opvang van migrantenkinderen.

Het LOWAN

Het LOWAN (<www.lowan.nl>) draagt zeer actief bij aan de professionalisering van isk's. Zo heeft het LOWAN geregeld dat isk-scholen flinke korting krijgen op ICE-toetsen. Het ICE levert diagnostische toetsen voor allerlei vakken, ook voor Nederlands als tweede taal. De ICE-

toetsen houden isk-scholen een spiegel voor. Kloppen de cijfers van rapporten met de uitslagen van ICE-toetsen? Hoeveel leerlingen voldoen wel en hoeveel voldoen niet aan de door ons gestelde normen?

Ieder jaar organiseert het LOWAN een studiedag voor isk-docenten. Deze studiedag biedt ons de mogelijkheid isk-collega's van andere scholen te ontmoeten en ons bij te scholen. Om de communicatie tussen isk's te bevorderen is het LOWAN ook een internetforum gestart: <www.forumlowan.nl>.

Daarnaast heeft het LOWAN een coördinerende rol gespeeld bij zowel de samenstelling van de nieuwe NT2-methode Disk als bij de gloednieuwe isk-mentoraatsmethode *Welkom op school*.

Ook met de Schoolinspectie werkt het LOWAN samen. In samenwerking met het LOWAN heeft de Schoolinspectie een waarderingskader ontwikkeld. Dit schooljaar hebben de eerste isk's bezoek gekregen van de Schoolinspectie. Uiteindelijk zal dat bij alle isk's gebeuren.

Niet alleen het LOWAN speelt een belangrijke rol bij de professionalisering van isk's. Naast de bestaande opleidingen tot NT2-docent zijn er nieuwe mogelijkheden om bij te scholen. Het ITTA in Amsterdam biedt een speciale cursus tot isk-docent aan. Wolfert ISK zal volgend jaar een vergelijkbare incompanytraining door het ITTA laten verzorgen. Sinds 2005 bestaat er bovendien de mogelijkheid om aan de hand van een portfolio het Certificaat Competent NT2-docent te behalen en zo het keurmerk van de Beroepsvereniging van NT2-docenten (BVNT2; <www.bvnt2.nl>) te verdienen.

Innovatie

Onderwijsvernieuwingen blijven echter in belangrijke mate een zaak van individuele scholen. Op Wolfert ISK doen we op verschillende manieren ons best om ons onderwijs te verbeteren en moderniseren. Zo zijn we zoals veel isk's aan de slag gegaan met Disk. Binnen de isk coördineert de vakgroep Nederlands verder vakgroepoverstijgende projecten als het veelbeproefde taaldorp (Nederlands en Engels), de afname van ICE-toetsen (Nederlands, Engels en rekenen) en het schrijven van verslagen. De vak-

Leerlingen van de internationale schakelklassen van Wolfert College

groep heeft voor dit laatste een format ontwikkeld, een beoordelingsmodel en een docentenhandleiding.

Om lesmateriaal toegankelijker te maken voor leerlingen en docenten te helpen zich te professionaliseren is de startpagina van de isk gemaakt: <www.wolfertisk.eigenstart.nl>. De startpagina omvat inmiddels meer dan 850 links in honderd categorieën.

Op verschillende manieren werken we als isk ook aan de inburgering van leerlingen. Zo vieren we ieder jaar Sinterklaas, gaan we schaatsen met leerlingen en maken we wandelingen door Rotterdam. Het project New@home geeft leerlingen de mogelijkheid om samen met een student van de Hogeschool Rotterdam de stad en mensen in de stad te leren kennen. Een jaarlijkse traditie is ook de Talentenshow, waarin leerlingen (grotendeels in het Nederlands) zingen, acteren, muziek maken en dansen.

Veel tijd heeft gezeten in de opzet van lessen Nederlandkunde. Bij dit nieuwe vak leren leerlingen Rotterdam en Nederland kennen en maken ze kennis met zaken die als typisch Nederlands worden gezien. Bij Nederlandkunde wordt er volledig gewerkt met eigen onderwijsmateriaal. Door het vak zijn inburgeringsactiviteiten een duidelijker onderdeel geworden van leerlijnen. Zo wordt een bezoek aan de bibliotheek, de

markt of Rotterdam Centraal voorbereid tijdens lessen Nederlandkunde.

Een vaste traditie is het Internationaal Buffet. Ieder schooljaar wordt afgesloten met een gezamenlijke maaltijd van isk-leerlingen die gerechten uit hun land van herkomst meenemen.

Niemandland?

Het is lastig om het werk als isk-docent te typeren, maar als ik een woord zou moeten noemen, dan is dat vrijheid. Als isk-docent heb ik soms het gevoel Kuifje in Niemandland te zijn. Met Niemandland bedoel ik dat er weinig regels en toezicht zijn. Dat gebrek aan regels en toezicht maakt lesgeven op de isk ook tot een avontuur, want als docent heb je veel vrijheid om een eigen manier van lesgeven te ontwikkelen.

Maar bij die vrijheid hoort ook een belangrijke verantwoordelijkheid. De verantwoordelijkheid om belangrijke uitdagingen aan te gaan op het gebied van afstemming met collega's, differentiatie, het samenstellen van nieuwe methodes, het gebruik van activerende werkvormen en professionalisering. Vanwege de grote onderlinge verschillen moeten alle afzonderlijke isk's hier op een unieke manier invulling aan geven. Dankzij het LOWAN en andere organisaties in het NT2-veld staan isk's er echter niet alleen voor. Nieuwe ontwikkelingen in toetsing, NT2-opleidingen, isk-lesmethodes en het bezoek van de Schoolinspectie geven extra prikkels aan het isk-onderwijs. En voor de toekomst belangrijke, nieuwe mogelijkheden tot professionalisering. ■

Martijn Schoonderwoerd is werkzaam als docent Nederlands en onderwijsinnovator op Wolfert ISK in Rotterdam. Daarvoor was hij onder meer lector Nederlands in Debrecen (Hongarije) en Bratislava (Slowakije).

De Schoolinspectie is sinds het ontstaan van isk's nooit langs geweest – waarschijnlijk vanwege het ontbreken van een centraal toetsingskader

etalage

De Nederlandse uitgeverijen presenteren de afgelopen weken weer stapels literatuur. Het is vrijwel ondoenlijk om de hele waslijst in kaart te brengen. Om die reden volgt hieronder een selectie van de meest bruikbare en in het oog springende titels.

In zijn literaire werk laat **Cees Nootboom** zich doorgaans leiden door zijn eigen waarnemingen en ervaringen. Hij is een hartstochtelijk reiziger en de weerslag daarvan is te vinden in een imposante reeks romans en reisboeken. Minder bekend zijn Nootbooms essays over literatuur. *De schrijver als hoofdpersoon* (De Bezige Bij, 512 blz.) is het eerste deel van zijn verzamelde beschouwingen, met daarin aanstekelijke stukken over onder anderen Willem Frederik Hermans, J.J. Slauerhoff en Johann Wolfgang von Goethe.

Sinds het verschijnen van zijn roman *Ein ganzes Leben* (nu in het Nederlands verschenen onder de titel *Een heel leven*, De Bezige Bij, 158 blz.) prijkt de naam van de Oostenrijkse auteur **Robert Seethaler** in alle Duitse bestsellerlijsten. Centraal in het boek staat Andreas Egger, die als kind door een boer met tegenzin in zijn huis wordt ondergebracht. Als jongeman sluit Egger zich aan bij een groep arbeiders die het eerste kabelspoor in zijn omgeving aanlegt. Dan staat hij op de dag van een tragisch ongeval ineens oog in oog met de liefde van zijn leven, Marie, die hij snel weer zal verliezen.

Een man doopt een cakeje in zijn thee, neemt een hap en herinnert zich opeens het stadje waar hij als kind zijn vakanties doorbracht. Echt veel meer gebeurt er niet in *Combray*, de ouverture van *Swanns kant op* van de Franse auteur **Marcel Proust**. De blik van de verteller is hoofdzakelijk naar binnen gericht. Niet uiterlijke gebeurtenissen maar innerlijke associaties houden de tekst in beweging. *Swanns kant op* (Athenaeum-Polak & Van Gennep, 512 blz.) is nu in een nieuwe vertaling op de markt gebracht. Door de inspanningen van het vertalersduo Martin de Haan en Rokus Hofstede klinkt de stijl van Proust in het Nederlands nu scherper, ironischer en suggestiever dan ooit.

Hoofdfiguur in de roman *De vlammenwerpers* (Atlas Contact, 480 blz.) van de Amerikaanse schrijfster **Rachel Kushner** is de jonge kunstenaar Reno. Zij belandt in 1975 in New York, waar ze kunst wil maken uit haar fascinatie met snelheid en motoren. Haar aankomst in de stad valt samen met een plotselinge opleving in de kunstwereld, waar kunstenaars de grenzen tussen leven en kunst proberen te vervagen. Reno begint een affaire met de kunstenaar Sandro Valera, telg uit een

rijke Italiaanse familie die een motorenfabriek bezit. Via hem belandt ze uiteindelijk in Italië, waar ze verwickeld raakt in de radicale politieke beweging die dat land teistert.

C. Buddingh' (1918–1985) behoort tot de populairste dichters van de jaren zestig en zeventig. Dankzij zijn droge humor en karakteristieke stemgeluid fungeerde hij lange tijd als de barometer van de Nederlandse poëzie. Door zijn werkzaamheden bracht hij een groot deel van zijn tijd door in Amsterdam. Tegelijk bleef hij trouw aan Dordrecht, de stad waar hij was geboren en zijn leven lang zou blijven wonen. Om die reden heeft de biografie over Buddingh' van Wim Huijser de titel **Dichter bij Dordt** (Nijgh & Van Ditmar, 416 blz.) gekregen.

In de bloemlezing *Gedichten die mannen aan het huilen maken* (Prometheus, 208 blz.) staan de favoriete gedichten van bekende Nederlandse mannen. Daarnaast hebben ze verslag gedaan van hun bewondering. Zestig auteurs, acteurs, muzikanten, kunstenaars en politici vertellen over het gedicht dat hen, elke keer als ze het lezen, ontroert. Met bijdragen van onder anderen Dries van Agt, Wilfred Genee, Barry Hay, Tim Knol, Emile Roemer, Maarten van Rossem en Peter R. de Vries. ■

Jacob Moerman

